

Creating a cultural sensory enrichment environment in the educational establishment and in the family will provide: optimal sensory influence on the child in order to protect from tiring by sensory stimuli; creation of conditions for sensory development; interaction with family to ensure full sensory development of the child; free time provided for the child during the whole day. The structure of a sensory-enriched environment in a preschool educational establishment is considered as a multicomponent system consisting of such elements as: the purpose of creating a sensory-enriched environment (why to create it?); the content of the sensory enriched environment (what is the unity of the elements of the whole?); forms, methods, techniques (how to use?); teacher and parents (who creates?); child (who uses?). It has been determined that the normative parameters of the sensory enriched environment are: sensory saturation; openness to changes, a kind of incompleteness that «invites» the child to the active «completion» of the sensory enriched environment, dialogical mode of functioning; awkwardness; contrast; clear design of subject-environmental and subject-spatial sources of sensory development; variety, originality; multifunctionality; adaptation to the needs of practical activities of the child and the adult.

Key words: *younger schoolchildren, environment, sensory culture, sensory enriched educational environment, sensory development of the child, family, educational establishment, educational space, subject-environment approach.*

УДК 378:373.3.091.12.011.3-051:78

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2019.71.46>

Прищеп О. П.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО МУЗИЧНО-ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАТИВНОГО ПІДХОДУ

У статті визначено, що інтегративний підхід сьогодні є пріоритетним у розвитку системи освіти в Україні. Він пронизує педагогічну діяльність учителя початкової школи, зокрема її музично-освітній напрям. Підкреслено, що зараз музично-освітня діяльність учителя початкової школи охоплює навчання, розвиток і виховання молодших школярів засобами музичного мистецтва і має інтегративний характер. Проаналізовано педагогічні підходи різних авторів до організації інтегрованого навчання. Наголошено, що процес формування готовності майбутніх учителів початкової школи до інтегрованої музично-освітньої діяльності передбачає створення відповідних педагогічних умов підготовки майбутніх фахівців. Розглянуто погляди сучасних науковців щодо створення необхідних педагогічних умов підготовки майбутніх учителів початкової школи.

Визначено педагогічні умови, які сприятимуть формуванню готовності майбутніх учителів початкової школи до інтегрованої музично-освітньої діяльності: створення педагогічного середовища, яке відповідає професійній підготовці майбутніх учителів, здатних здійснювати інтегровану музично-освітню діяльність у початковій школі; спрямованість педагогічного процесу на формування у студентів мотиваційно-ціннісного компонента готовності до інтегрованої музично-освітньої діяльності; оволодіння студентами психолого-педагогічними та предметно-методичними знаннями про інтеграційні процеси в початковій освіті та врахування вікових можливостей учнів початкової школи з метою формування їхньої загальнокультурної грамотності; формування вміння майбутніх учителів інтегрувати музичне мистецтво у зміст предметів початкової школи, дотримання тематичного компонування матеріалу для узгодженості навчальної інформації; поєднання теоретичного та практичного складників підготовки студентів із використанням інтерактивних методів під час освітнього процесу, а також педагогічних практик.

Ключові слова: *майбутній учитель початкової школи, готовність, музично-освітня діяльність, інтегративний підхід, педагогічні умови.*

Інтегративний підхід сьогодні визначено пріоритетним у розвитку системи освіти в Україні. Реформування української шкільної системи на законодавчому рівні відображено в Законі «Про освіту» (2017). Нова українська школа будується на засадах інтегративного підходу. Цей підхід пронизує і педагогічну діяльність учителя початкової школи, зокрема її музично-освітній напрям, який охоплює навчання, розвиток і виховання молодших школярів засобами музичного мистецтва і має інтегративний характер. Готовність майбутнього педагога до інтегрованої музично-освітньої діяльності розглядається як результат його професійної підготовки; цілісне стійке особистісне утворення, що дає змогу організувати навчальну діяльність молодших школярів, спрямовану на розвиток їхніх музично-творчих здібностей в умовах реалізації інтегративного підходу. Процес формування названої готовності передбачає створення відповідних педагогічних умов підготовки майбутніх фахівців.

Актуальність названої проблеми посилюється наявними суперечностями між: значним попитом національної системи освіти на висококваліфікованих, ерудованих учителів початкової школи і недостатнім науковим розробленням шляхів їхньої ефективної музично-освітньої підготовки; потребою оволодіння студентами основами інтегрованої музично-освітньої діяльності та науковою невизначеністю шляхів розв'язання цієї проблеми в умовах обмеженості часу, відведеного на музично-методичну підготовку майбутніх учителів початкової школи.

Дослідженням проблем професійної підготовки педагогів займалися В. Гриньова, В. Євдокимов, І. Зязюн, В. Лозова, О. Мороз, І. Прокопенко, В. Семиченко, А. Троцько та інші. Питання підготовки вчителів початко-

вої школи досліджували Н. Бібік, О. Бабакіна, О. Глузман, П. Гусак, Т. Дорошенко, О. Остряньська, О. Савченко, Л. Хомич та інші.

Основи педагогічної інтеграції висвітлювали В. Безрукова, М. Берулава, Т. Дмитренко, В. Доманський, І. Климова, І. Колеснікова, М. Прокоф'єва, І. Ревенко та інші вчені.

Інтегрований зміст професійної педагогічної освіти розробляли О. Абдуліна, О. Гилязова, С. Гончаренко, В. Горшкова, Ю. Колесніченко, О. Мариновська, Ю. Сьомін, Ю. Тюнников та інші.

Застосування інтегрованих форм організації навчання в основній школі запропонували М. Безрук, Т. Браже, Г. Ібрагімов, Ю. Колягін, В. Максимова, Н. Таланчук, В. Яковлева та інші. Питаннями інтегрованого навчання в початковій школі займалися Т. Башиста, Н. Бібік, Н. Груздева, О. Іонова, В. Ільченко, О. Савченко, Н. Світловська, С. Шпілева, С. Якименко та інші.

Створення відповідних педагогічних умов розглядають сучасні дослідники: В. Андрющенко, І. Гапійчук, А. Гончаренко, Н. Бушуєва, О. Браганич, О. Єременко, А. Козир, Л. Нечволд, Г. Падалка, Г. Сіліна, Н. Сінопальнікова, О. Сушенцев, О. Хижна, В. Холоденко, У. Щербей, С. Яценко та інші.

Метою статті є визначення педагогічних умов формування готовності майбутніх учителів початкової школи до музично-освітньої діяльності в контексті інтегративного підходу.

У «Великому тлумачному словнику сучасної української мови» поняття «умова» трактується як:

- вимога, пропозиція, що висувається однією із сторін, які домовляються про що-небудь;
- необхідна обставина, яка уможливило здійснення, створення, утворення чого-небудь або сприяє чомусь;
- обставини, особливості реальної дійсності, за яких відбувається або здійснюється що-небудь;
- правила, які існують або встановлені в тій чи іншій галузі життя, діяльності, які забезпечують нормальну роботу чого-небудь;
- правила, вимоги, виконання яких забезпечує що-небудь;
- сукупність даних, положення, що лежать в основі чого-небудь [1, с. 1295].

Різні науковці по-різному трактують поняття «педагогічні умови», розглядаючи їх як:

- характеристику педагогічного середовища;
- обставини, необхідні для перебігу педагогічного процесу;
- фактори, шляхи, напрями педагогічного процесу;
- уявні результати педагогічного процесу;
- форми, методи, педагогічні прийоми [2, с. 92].

Дослідниця О. Хижна називає загальнопедагогічні умови підготовки майбутніх учителів до забезпечення основ мистецької освіти учнів початкової школи:

- «цілісність процесу підготовки майбутніх учителів до забезпечення основ мистецької освіти учнів початкової школи як онтологічної нескінченно можливої системи, якій притаманні поліцентричність, діалогічність, неоднорідність, недиз'юнктивність, полілогічність;
- поетапне здійснення підготовки вчителів до художньо-педагогічної діяльності на основі взаємозв'язку теорії і практики, забезпечення інтегративних зв'язків педагогічного та художнього складників змісту цієї підготовки;
- створення художньо-педагогічного середовища, яке відповідає особистісним потребам і запитам майбутнього вчителя, здатного працювати в мультикультурному освітньому просторі;
- актуалізація принципу мультикультурності підготовки до забезпечення основ мистецької освіти учнів початкової школи як усвідомлення майбутнім учителем множинності якісно своєрідних і самобутніх культур;
- педагогічна підтримка процесу національної самоідентифікації майбутнього вчителя шляхом надання пріоритетності національному компоненту у змісті підготовки вчителів до забезпечення основ мистецької освіти учнів початкової школи» [5, с. 11].

Н. Сінопальнікова теоретично обґрунтувала «педагогічні умови підготовки майбутніх учителів до застосування інтегрованих форм організації навчального процесу в початковій школі, а саме:

- організація діяльності викладачів психолого-педагогічних і предметно-методичних дисциплін із упровадження інтегрованого підходу до навчання студентів; спрямованість професійної підготовки на формування у студентів мотиваційно-ціннісного компонента готовності;
- оволодіння майбутнім учителем психолого-педагогічними і предметно-методичними знаннями про сутність, види та організаційні форми інтеграції в навчанні молодших школярів;
- набуття студентами досвіду використання інтегрованих форм організації навчального процесу» [3, с. 14–15].

У. Щербей визначає педагогічні умови, що «забезпечують ефективне використання міжпредметних зв'язків у професійній підготовці майбутніх учителів початкових класів:

- використання інтегрованих форм організації навчально-пізнавальної діяльності студентів, які забезпечують реалізацію міжпредметної взаємодії як засіб формування професійних знань майбутніх учителів початкової школи з урахуванням міжпредметних тенденцій сучасної освіти, комплекс освітніх ситуацій інтегрованого керування навчально-пізнавальною діяльністю майбутніх фахівців, що спрямована на опанування змісту педагогічної освіти;

– застосування педагогічного проектування та моделювання в освітньому процесі, що забезпечує випереджальні дії, які виявляються у прогнозуванні та моделюванні майбутнього заняття, у баченні перспективи розвитку і відкритті її для студента, у передбаченні відповідей і використанні цього прогнозу для подальшого спілкування з аудиторією тощо;

– готовність педагога до реалізації міжпредметних зв'язків у процесі підготовки майбутніх учителів початкової школи, що визначається як особистісний стан, який передбачає наявність у суб'єкта образу, структури дії та постійної спрямованості свідомості на його виконання та включає в себе мотиви, орієнтовані на усвідомлення завдань, моделі ймовірної поведінки, визначення способів педагогічної діяльності, оцінку можливостей у їх співвіднесенні з майбутніми труднощами та необхідністю досягнення певного результату» [4, с. 15].

Проаналізувавши педагогічні умови, обґрунтовані в працях вищезазначених науковців, визначаємо педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів початкової школи до музично-освітньої діяльності в контексті інтегративного підходу:

– створення педагогічного середовища, яке відповідає професійній підготовці майбутніх учителів, здатних здійснювати інтегровану музично-освітню діяльність у початковій школі;

– спрямованість педагогічного процесу на формування у студентів мотиваційно-ціннісного компонента готовності до інтегрованої музично-освітньої діяльності, розвиток ціннісних орієнтацій, інтересів, мотивів, потреб у діяльності інтегрованого характеру;

– оволодіння студентами психолого-педагогічними та предметно-методичними знаннями про інтеграційні процеси в початковій освіті та врахування вікових можливостей учнів початкової школи з метою формування їхньої загальнокультурної грамотності;

– формування вміння майбутніх учителів інтегрувати музичне мистецтво у зміст предметів початкової школи, дотримання тематичного компонування матеріалу з метою встановлення узгодженості навчальної інформації;

– поєднання теоретичного та практичного складників підготовки студентів із використанням інтерактивних методів під час освітнього процесу, а також педагогічних практик.

Висновки. Визначені педагогічні умови сприятимуть формуванню у майбутніх учителів початкової школи готовності до інтегрованої музично-освітньої діяльності.

Перспективи подальшого дослідження проблеми вбачаємо у розробленні й обґрунтуванні моделі формування готовності майбутніх учителів початкової школи до музично-освітньої діяльності в контексті інтегративного підходу.

Використана література:

1. Бусел В. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ : Ірпінь: ВТФ «Перун», 2004. 1440 с.
2. Тверезовська Н., Філіпова Л. Сутність та зміст поняття «педагогічні умови». *Нова педагогічна думка*. 2009. № 3. С. 90–92.
3. Сінопальникова Н. Педагогічні умови підготовки майбутніх учителів до застосування інтегрованих форм організації навчального процесу в початковій школі : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Харків, 2010. 20 с.
4. Щербей У. Педагогічні умови реалізації міжпредметних зв'язків у професійній підготовці майбутніх учителів початкових класів : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2016. 21 с.
5. Хижна О. Теоретико-методологічні та методичні засади підготовки майбутніх учителів до забезпечення основ мистецької освіти учнів початкової школи : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Київ, 2008. 44 с.

References:

1. Busel V. (2004). *Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy* [The great explanatory dictionary of modern Ukrainian]. V. Busel (Ed.). Kyiv : Irpin: VTF «Perun» [in Ukrainian].
2. Tverezovska N., & Filipova L. (2009). Sutnist ta zmist poniattia «pedahohichni umovy» [The essence and content of the concept of «pedagogical conditions»]. *Nova pedahohichna dumka – New pedagogical thought*. No. 3. P. 90–92 [in Ukrainian].
3. Sinopalnykova N. (2010). Pedahohichni umovy pidhotovky maibutnix uchyteliv do zastosuvannya intehrovanykh form orhanizatsii navchalnoho protsesu v pochatkovii shkoli [Pedagogical conditions of training prospective teachers for using integrative forms of teaching process organization in primary school]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kharkiv [in Ukrainian].
4. Shcherbei U. (2016). Pedahohichni umovy realizatsii mizhpredmetnykh zviazkiv u profesiinii pidhotovtsi maibutnix uchyteliv pochatkovykh klasiv [Pedagogical conditions of implementation of interdisciplinary connections in the training of primary school teachers]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
5. Khyzhna O. (2008). Teoretyko-metodolohichni ta metodychni zasady pidhotovky maibutnix uchyteliv do zabezpechennia osnov mystetskoï osvity uchniv pochatkovoï shkoly [Theoretical-methodological and methodical principles of future teachers preparation to providing bases of artistic education of primary school students]. *Extended abstract of Doctor's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].

Pryshchepa O. P. Pedagogical conditions of future primary school teachers' readiness formation for musical and educational activity in the context of an integrative approach

The article defines that the integrative approach is now a priority in the development of the education system in Ukraine. It penetrates pedagogical activity of a primary school teacher, in particular its musical and educational direction. It is stressed that musical and educational activity of a primary school teacher now covers teaching, development and education of younger schoolchildren by means of musical art and is of an integrative nature. Pedagogical approaches of various authors

to the organization of integrated training were analyzed. It is noted that the process of future primary school teachers' readiness formation for integrated musical and educational activities provides the creation of appropriate pedagogical conditions for future specialists' training. The views of modern scientists on the creation of the necessary pedagogical conditions for future primary school teachers' training are considered.

The pedagogical conditions, that promote future primary school teachers' readiness formation for integrated musical and educational activity are defined, they are as follows: creation of pedagogical environment, which corresponds to the professional training of future teachers able to carry out integrated musical and educational activity in primary school; the focus of the pedagogical process on the formation of a motivational and value component of students' readiness for integrated musical and educational activities; students' acquisition of psychological, pedagogical and methodological knowledge of the integration processes in primary education and musical opportunities of primary school students to develop their general cultural literacy; formation of the ability of future teachers to integrate musical arts into the content of primary school subjects, keeping a thematic arrangement of material for the consistency of educational information; combining theoretical and practical components of students' training using interactive methods in the educational process, as well as pedagogical practices.

Key words: future primary school teacher; readiness, musical and educational activity, integrative approach, pedagogical conditions.

УДК 377(091):159.955

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2019.71.47>

Радченко О. Б., Верченко Н. В.

СТРУКТУРА СТОСУНКІВ МІЖ ПЕДАГОГАМИ ТА КЕРІВНИКАМИ В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

Стаття присвячена проблемі аналізу стосунків у педагогічних колективах між педагогами та керівниками освітнього закладу, прогнозуванню та подоланню в колективах організаційних конфліктів. Організаційні конфлікти відіграють важливу роль у діяльності сучасних організацій, причому виділяють як негативні, так і позитивні аспекти функціонування цих конфліктів.

Проте в багатьох випадках конфлікти допомагають виявити різноманітність поглядів, дають додаткову інформацію, допомагають виявити альтернативні вирішення проблеми. Це робить процес групового прийняття рішень більш ефективним і дає педагогам можливість задовольнити власні потреби в повазі та у владі. Це може привести також до більш ефективного виконання планів стратегій і проєктів, оскільки обговорення різних поглядів на ці документи відбувається до втілення їх у життя.

Деякі автори наполягають на тому, що конфлікти в організаціях являють собою нормальне, а до певної міри бажане явище, і розглядають їх як рушійну силу організаційних змін, їхній суттєвий чинник. Одними з вагомих наслідків організаційних конфліктів є зміни, які, у свою чергу, вступають у суперечність із застарілими, неактуальними нормами життя, що неминуче призводить до назрівання нових зіткнень протилежних інтересів, думок.

На основі аналізу особливостей професійної діяльності персоналу професійно-технічних навчальних закладів запропоновано використання трьох основних критеріїв для структурування основних видів організаційних конфліктів у професійно-технічних навчальних закладах.

Управління організаційними конфліктами передбачає таке: а) запобігання організаційним конфліктам; б) обхід відкритих конфліктів; в) фактичне розв'язання відкритих конфліктів.

Спеціальна психологічна підготовка керівників і працівників професійно-технічних навчальних закладів потребує здійснення спеціальної психологічної підготовки учасників освітнього процесу із зазначеної проблеми. Психологічна допомога в подоланні організаційних конфліктів передбачає усвідомлення педагогічним персоналом професійно-технічних навчальних закладів необхідності такої допомоги та певну готовність керівництва та колег орієнтуватися на певні форми такої допомоги (тренінги, консультації, надання інформації тощо).

Ключові слова: організаційні конфлікти, педагогічний колектив, освітній процес, соціально-психологічний клімат, психологічна допомога.

Педагогічні колективи закладів професійної (професійно-технічної) освіти мають свою специфіку, на відміну від педагогічних колективів інших освітніх закладів. Ефективна взаємодія в педагогічному процесі – основна умова успіху діяльності освітнього закладу. Водночас невміння керівників налагоджувати контакти з педагогічним колективом може стати причиною погіршення ефективності цієї діяльності.

Метою статті є аналіз стосунків у педагогічних колективах між педагогами та керівниками освітнього закладу та їх прогнозування, а також вироблення шляхів подолання організаційних конфліктів у колективах.

Конфлікт відіграє важливу роль у життєдіяльності людини. Це проявляється, зокрема, в тому, що кожна більшість менше значуща психологічна система так чи інакше визначає своє ставлення до конфліктів. Історія розвитку психологічних уявлень про конфлікти фактично збігається з історією самої психології, під час якої змінювали один одного різні, часом протилежні, уявлення про природу людини, про її взаємовідносини з навколишнім світом.

Наприклад, дослідники, які належать до школи наукового управління (М. Мескон [1] та інші), вважають, що найголовнішим є запобігання конфліктам в організаціях та їх профілактика. Відповідно, вони розробили механізми, що усувають умови, які сприяють появі конфліктів Вони розробили аргументи на користь